

האוצר מתחת לגשר סמינר לישראלים המטיילים בדרמסאלה

חיים חיון

הרעיון נראה מקסים ומופרך גם יחד. צוות קטן של מרצים מהחוג למקרא ותרבות ישראל במכללת סמינר הקיבוצים יארוז תנ"ך בתרמילו וייסע לדרמסאלה, ושם במורדות ההימלאיה שבצפון הודו ילמד קורס אקדמי של שבוע את התרמילאים הצעירים. אני, קטן אמונה שכמותי, לא הרחקתי ראות ולא חזיתי את העוצמה שבמפגש, אבל לא נקדים את המאוחר.

הישראלים בהודו מגלגלים על לשונם תדיר את המילה טיול. די במילה האחת כדי לעורר התרגשות לקראת עולמות חדשים, אוצרות שטרם נתגלו, חידות המחכות לפתרון, מפגשים עם השונה והאחר.

לעתים קרובות יבהירו המטיילים שאין מדובר ב"עוד טיול", אלא בטיול "הגדול". לא כל חופש הוא החופש הגדול, ולא כל אח הוא האח הגדול. הטיול הגדול גדול, הן מבחינת אורכו והן מבחינת מקומו בצומת החיים לפני שיושם על צוואר עול הלימודים, הקריירה והמשפחה, ושפע הזמן ומרחבי הנפש מאפשרים לצ'אקרות להיפתח.

עם זאת, המטיילים סגורים ומסוגרים בתוך ישראליותם, מצויים בחיפוש מתמיד אחר "הבית" בתוך העולם הגדול, ורוצים להפוך את הודו לבית ולצבוע את טיולם בצבעי כחול ולבן. ואולם הודו אדירת כוח, ובלי להתאמץ כדרכה מושכת את הבאים אל תוכה, כמעט מכשפת אותם. טיפין טיפין נפתח ליבם של המטיילים אל התרבות המקומית, ומרגע שנפתח הוא מתרגל לזר ולמורז – גלגלי תפילה, מנחות לאלים, פסלונים בכל שביל ודרך, אלילי כסף ואלילי זהב – ובתוך כל זה ממשיכים

הישראלים לחפש את הבית. בדרמסאלה לבדה יש שלושה בתים לרווחת מחפשי הבית: בית חב"ד, הבית היהודי ובית בינ"ה. כולם ברדיוס של חמש דקות הליכה זה מזה, וכולם הבינו שהמילה "בית" פורטת על מיתרי הגעגוע, ושאינן טובה ממנה כדי למשוך את המטיילים לקבלת שבת משותפת ולשאר חגים ומועדים ומפגשים וטקסים. לסמינר הקיבוצים ולבית בינ"ה זיקה הנובעת מתפיסת עולם קרובה, ושם בחרנו לקיים את הקורס.

שיעור ראשון בבית בינ"ה בבוקרו של חג השבועות. סיגל ושי, הצוות אשר על הבית, מורן, ראש החוג והוגת הרעיון, סמדר, ראש הפקולטה, ואני מקבלים את הבאים והבאות. אל מול הודן והדרן של פסגות ההימלאיה אנחנו מדברים על ראשיתה של הדת בפליאה ובמסתורין לנוכח הנשגב: "הַשָּׁמַיִם מְסֻפָּרִים כְּבוֹד אֵל" (תהלים יט 2), ועל החוויה שהיא היא המולידה את הדת, ולא הסקרנות האינטלקטואלית.

חג מתן תורה היום. מתלבטים יחד עד כמה דומה תורת ישראל לתורות האחרות. קוראים יחד את דבריו של אֶפְן אל-עֶרְפִי, פילוסוף ומיסטיקן סופי בן המאה השלוש עשרה:

דתי היא דת האהבה
להיכן שגמלי האהבה נושאים אותי –
שם דתי, שם אמונתי.

מסכימים כי בין שאנחנו דבקים בדתנו ובאמונתנו כי נישאנו אליהן על גבם של גמלי האהבה ובין שפשוט נולדנו אליהן – חשוב לנו ללמוד על אמונתנו של האחר. "אנשים הם כמו ציפורים. לכל אחד השיר שלו. ואלוהים מבין את כולם", כותבת ז'קלין כהנוב את הדברים ששמעה מאביה, "אבל כל אחד מבין רק חלק של אלוהים. לכן אי אפשר להגיד, רק יהודים צודקים, או רק מוסלמים צודקים, או רק נוצרים. אבל חשוב לדעת מה השיר של כל אחד ולנסות להבין קצת את השיר של האחרים". הגענו להודו כי אנחנו רוצים לדעת ולהבין קצת את שירת האחרים. שיעור ראשון הסתיים.

בצהריים נפגשים לשיעור נוסף. אנחנו מופתעים לראות שהצעירים מגיעים ללמוד, ומספרם הולך וגדל. הוא עוד ילך ויגדל במפגשים הבאים. הפעם במקד "אֶנְכִי ה' אֱלֹהֶיךָ" (שמות כ 2), ההיגד הפותח את עשרת הברכות. מיהו זה המצהיר

על עצמו "אֲנִי"? מעיינים יחדיו במדרש המצייר את דמות האל, קוראים את המשל הבודהיסטי על העיוורים והפיל ומסיימים בדבריו של עזריאל קרליבך ביצירת המופת שכתב: "הודו – יומן דרכים". קרליבך מתאר שיחה שהייתה, ואולי לא הייתה אלא משל הייתה, בינו לבין הודי היוצא כנגד החוק האלוהי של עשרת הדיברות, החוק המתיימר להיות אלוהי. קרליבך שהה בהודו שלושה שבועות ואסף את חוויותיו לכדי ספר. המטיילים מחויכים. הם, המטיילים שנה ויותר, אינם מצליחים להבין את היומרה או את התמימות שבכתיבת ספר בתום שלושה שבועות. בדרמסאלה לכדה הם שוהים שבועות ארוכים, והודו היא עולם ומלואו, אבל כתיבתו של קרליבך חכמה וכובשת את הלב, ואחר הצהריים הם יגיעו לשיעור שלישי ואיתם חברים חדשים. אנחנו נרגשים מהתלמידים שזכינו להם, ואילו יכולנו – היינו שולחים הודעה לכל האבות והאימהות של התרמילאים: לילדים שלום! הם צמאים ללמוד, ליבם פתוח, מוחם חר, רוחם טובה. הם סקרנים, מנומסים, מודים אחרי כל שיעור, יושבים שעה וחצי בכל מפגש בלי הטלפון הנייד (נכון, גם כי אין קליטה).

במפגש הבא אנחנו עוסקים בציווי המקראי "וְאַהֲבַתְּ אֶת הָגֵר" (דברים י 19), משוחחים על אהבה ועל הָגֵר, אִם ישמעאל, ששמה בכוונת מכוון זהה לתיבה "הָגֵר". קוראים בספר בראשית את סיפור עינויה של הגר המצרית על ידי שְׂרַי אימנו ומבינים שלעתים אלוהי המקרא מצוי עם דמעת העשוקים ועם שוועת העניים, וכפי שכתב רבי דוד קמחי, פרשן המקרא בן המאה השלוש עשרה בפרובאנס: "זה הסיפור נכתב בתורה לקנות אדם ממנו המידות הטובות ולהרחיק הרעות". וחוטם נמשכים בעזרת הלומדים מהמקרא אל הודו ההינדואיסטית ומידותיה הטובות ואל קליטתה בדרמסאלה את הדלאי למה עם קהילה של עשרות אלפי בודהיסטים טיבטים.

השיחות עם המטיילים נמשכות בבתי הקפה על ספל צ'אי, ובכל ערב נפגשים למשכצת נוספת מלבד הלימוד. רימון הלומדת מוזיקה בדרמסאלה מלמדת פיוט של רבי ישראל נג'ארה; בני שנולד ליד מקדש הזהב באמריצר, המקום המקודש ביותר לדת הסיקית, מלווה את סיפורו בגיטרה ושירה. בערב השלישי מתמלא בית בינ"ה לקראת בואו של נציג ההסברה בממשל הטיבטי. יותר מ-150 ישראלים הגיעו, נדחקים לשמוע את דבריו. קשה להבין את האנגלית במבטאו הטיבטי של הדובר, אבל הכול מקשיבים בכבוד שעה ארוכה, אין פוצה פה ומצפצף, אין תנועה של יוצאים ונכנסים. אלה תלמידי התיכון שלפני ארבע וחמש שנים, אלה הסטודנטים של השנה הבאה. בסוף הפגישה, מרים שקד את ידו ושואל את הנציג הטיבטי: "איך

אפשר לעזור לקהילה הטיבטית?", והתשובה מפתיעה: "למד עלינו! דע מי אנחנו, ומה מעשינו". סיוע ממקור בלתי צפוי לחשיבות הלימוד ולהבנת החיבור בין לימוד למעשה, לימוד המוביל למעשה.

ולסיום, אזהרת מסה: מסה זו היא אופטימית ברוח הכותב אותה. לשווא ספרו הסופדים וקברו הקוברים את תרבות ההקשבה של דור הצעירים ואת לימודי הרוח. הרוח איתן. למשבר הגדול של מדעי הרוח באקדמיה סיבות שונות ומגוונות ולא זה המקום לפרטן, אבל הרצון לגעת ברוח קיים, ועמו התשוקה של הצעירות והצעירים להעמיק חקור. שבעת ימי הלימוד היו מסע קטן בתוך המסע הגדול של המטיילים, מסע שכולו שאלות ותשובות ולימוד ומעשה המוליכים, אולי, לעולם יפה יותר.